Læreplan i samfunnskunnskap, samisk plan, fellesfag vg1/vg2

Fastsatt som forskrift av Kunnskapsdepartementet 15.11.2019.
Eksamensordning fastsatt av Kunnskapsdepartementet 29.06.2020.

Gjelder fra 01.08.2020

Om faget

Fagets relevans og sentrale verdier

Samfunnskunnskap er et sentralt fag for at elevene skal utvikle seg som engasjerte og kritisk tenkende deltakere i samfunnet, både i og utenfor Sápmi/Sábme/Saepmie. I samfunnskunnskap skal elevene få drøfte og reflektere i fellesskap og vise respekt for meningsmangfold. Faget skal bidra til at elevene forstår hva som påvirker identitet og selvfølelse, og gi dem mulighet til å utforske lokalsamfunnet de lever i, og nasjonale og globale forhold og problemstillinger. Slik skal samfunnskunnskap bidra til å styrke elevenes forståelse av samfunnet de lever i, samisk kulturarv og samisk samfunn i dag, og hvordan samfunnet former dem som mennesker. Elevene skal forstå at de kan bidra til bærekraftig samfunnsutvikling gjennom å være aktive medborgere, og påvirke samfunn og arbeidsliv nå og i framtiden.

Alle fag skal bidra til å realisere verdigrunnlaget for opplæringen. Samfunnskunnskap skal bidra til at elevene blir aktive medborgere som videreutvikler kompetansen sin om grunnleggende demokratiske verdier som medbestemmelsesrett, likestilling, ytringsfrihet og respekt for menneskerettighetene. Faget skal fremme kompetansen deres i samfunnskritisk tenkning, digital dømmekraft, utforsking og etisk bevissthet, og bidra til at de forstår at andre kan ha et annet verdigrunnlag og et annet ståsted enn de har selv. Læreplanen er forankret i samiske verdier og samisk språk, kultur og samfunnsliv.

Kjerneelementer

Undring og utforskning

Elevene skal kunne undre seg og reflektere over, og vurdere hvordan kunnskap om samfunnet blir til. De skal få være nysgjerrige og aktivt kunnskapssøkende og -skapende sammen med andre. Elevene skal innhente og bruke informasjon fra flere og ulike typer kilder for å belyse forhold i samfunnet og egne liv. De skal kunne gjøre en kritisk vurdering av kildenes formål, pålitelighet, relevans, tendens og hensikt.

Perspektivmangfold og samfunnskritisk tenkning

Elevene skal kunne vurdere sammenhenger i samfunnet ut fra forskjellige perspektiver. De skal kunne stille spørsmål til hvordan makt er organisert og hvordan makt virker. De skal også utvikle kulturforståelse og kunne forstå hvorfor mennesker tar andre valg enn seg selv.

Medborgerskap og bærekraftig utvikling

Elevene skal kunne vurdere bakgrunnen for, konsekvenser av og handlingsalternativer for bærekraftig utvikling på individ-, nasjonalt og globalt nivå. Medborgerskap og bærekraftig utvikling handler om demokratisk medborgerskap, den samfunnsmessige dimensjonen av bærekraftig utvikling og hvordan mennesker samarbeider, organiserer seg og fatter beslutninger i samfunnet. Dette innebærer også at elevene skal få handlingskompetanse til å medvirke i demokratiske prosesser og samfunnsforming. Sentralt innhold skal ses i lys av det lokale til det globale, og urfolk og minoriteters perspektiv.

Identitet og livsmestring

Elevene skal forstå hvordan mennesker utvikler identitet og samhandler med andre. Med utgangspunkt i elevens livsverden skal eleven få en forståelse for hvem de er, og hvordan de kan mestre egne liv.

Tverrfaglige temaer

Folkehelse og livsmestring

I samfunnskunnskap handler det tverrfaglige temaet folkehelse og livsmestring om at elevene utvikler kunnskap om hva og hvem som påvirker identiteten, selvfølelsen, tryggheten og tilhørigheten deres. I faget møter elevene temaer som kjønn, seksualitet, grensesetting, rus, digitale spor og personlig økonomi. Dette kan bidra til at de gjør gode livsvalg og får forståelse og respekt for mangfold og for andres verdier og livsvalg.

Demokrati og medborgerskap

I samfunnskunnskap handler det tverrfaglige temaet demokrati og medborgerskap om å øke elevenes kritiske bevissthet om samfunnet de er deltakere i. Elevene skal utforske hvordan de kan påvirke samfunnet rundt seg i dag og i framtiden. Det innebærer at de skal lytte til og la seg utfordre av mennesker med andre synspunkter enn de selv har. Gjennom faget skal elevene kunne identifisere områder der menneskeverdet blir utfordret, for eksempel i forbindelse med menneskehandel og undertrykkelse. I tillegg skal faget gi dem kunnskap om nasjonale og internasjonale institusjoner og avtaler, inkludert hva internasjonale konvensjoner har å si for rettighetene til urfolk. Forståelse om sammenhengene mellom individets rettigheter og plikter, slik at de kan bli aktive medborgere, inngår også i dette.

Bærekraftig utvikling

I samfunnskunnskap handler det tverrfaglige temaet bærekraftig utvikling om hvordan elevene kan bidra til en bærekraftig samfunnsutvikling gjennom å være aktive medborgere. Dette innebærer å forstå sammenhenger mellom

individuelle valg, samfunnsstrukturer og naturens tålegrenser. Videre skal elevene reflektere over hvordan politikk, konflikter, økonomi, teknologi og ressursbruk virker sammen og påvirker grupper i samfunnet. Bærekraftige løsninger innebærer også å ivareta verdier som likeverd og mangfold.

Grunnleggende ferdigheter

Muntlige ferdigheter

Muntlige ferdigheter i samfunnskunnskap innebærer å kunne formulere og fremme egne meninger og argumenter. Å lytte til, vurdere, gi respons på og videreutvikle innspill fra andre bidrar til større forståelse og respekt for meningsmangfold. Elevene utvikler muntlige ferdigheter i samfunnskunnskap når de drøfter, reflekterer og presenterer alene og i fellesskap. Gjennom å delta i muntlige aktiviteter kan elevene sette ord på sin egen læringsprosess og kompetanse i faget. I den samiske tradisjonen betyr det også å benytte seg av muntlig overføring av kunnskap.

Å kunne skrive

Å kunne skrive i samfunnskunnskap innebærer å strukturere tanker og å utforme og arbeide med tekster tilpasset formålet. Det innebærer også å drøfte, dele og formidle informasjon skriftlig med digitale verktøy. Elevene tilegner seg fagkompetanse ved å skrive tekster der de bruker fagbegreper, faglige metoder og ulike perspektiver og kilder.

Å kunne lese

Å kunne lese i samfunnskunnskap innebærer å utforske, tolke, sammenligne informasjon og kritisk vurdere forskjellige kilder. Videre innebærer det å bruke varierte kilder for å sette seg inn i faglige og dagsaktuelle temaer. Lesing i samfunnskunnskap handler også om å reflektere over hvordan tekster med forskjellige perspektiver kan uttrykke ulike tenkemåter og argumenter.

Å kunne regne

Å kunne regne i samfunnskunnskap er å innhente, arbeide med, tolke og analysere data og vurdere informasjon og statistikk som er framstilt i tabeller og grafer. Ved å regne i samfunnskunnskap kan elevene bedre forstå og finne argumenter for faglige forhold og sammenhenger. Elevene må også kunne regne for å forvalte pengebruk og få oversikt over personlig økonomi.

Digitale ferdigheter

Digitale ferdigheter i samfunnskunnskap innebærer å kunne bruke digitale verktøy til å finne, behandle og navigere i digitale kilder og å velge ut informasjon og argumenter. Det innebærer også å kunne utøve digital

kildekritikk og vise til kilder på en pålitelig måte. Elevene skal kunne bruke forskjellige medietyper til å skape digitale produkter og til å vurdere og forbedre sine egne produkter. De skal kunne forstå hvordan algoritmer påvirker informasjonssøk, utvikle digital dømmekraft og følge regler og normer for digital samhandling og kommunikasjon, personvern og opphavsrett.

Kompetansemål og vurdering

Kompetansemål og vurdering

Kompetansemål

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- utforske og presentere dagsaktuelle temaer eller debatter ved å bruke samfunnsfaglige metoder, kilder og digitale ressurser, og argumentere for egne og andres meninger og verdier
- utforske hvordan interesser og ideologisk ståsted påvirker argumentene våre og valg av kilder, og reflektere over hvordan det gir seg utslag i forskjellige meninger
- gjøre rede for sosialisering og drøfte hvordan ungdoms identitet og selvfølelse blir påvirket gjennom sosialisering
- drøfte hvordan personlig økonomi, kommersiell påvirkning og forbruk påvirker enkeltpersoner, grupper og samfunnet
- reflektere over utfordringer i forbindelse med grensesetting og drøfte ulike verdier, normer og lover som gjelder kjønn, seksualitet og kropp
- reflektere over egne digitale spor, utforske hvem som har tilgang til sporene, og drøfte hvordan data og personopplysninger kan brukes eller misbrukes
- innhente informasjon om forskjellige former for sosial ulikhet i Norge og drøfte sammenhengen mellom ulikhet og utenforskap
- reflektere over likheter og ulikheter i kulturuttrykk, identitet og levesett innenfor og mellom majoritet og minoritet i Norge og Sápmi/Sábme/Saepmie
- utforske og beskrive hvordan organiseringen av samfunnet og arbeidslivet i Norge har endret seg, og drøfte hvordan den nordiske samfunnsmodellen møter utfordringer enkeltpersoner og samfunnet står overfor
- utforske og drøfte hvordan næringsgrunnlag, innovasjon og teknologi former og påvirker arbeidsliv og lokalsamfunn i Norge
- reflektere over hva det innebærer å være medborger, og sammenligne hvordan politiske system er organisert i forskjellige land og områder

- vurdere hvordan utøvelse av makt påvirker enkeltpersoner og samfunn
- gjøre rede for grunnlaget for menneskerettighetene og utforske og gi eksempler på brudd på menneskerettighetene nasjonalt eller globalt
- vurdere årsaker til og tiltak som kan forebygge rasisme, hatefulle ytringer og diskriminering, inkludert etnisk diskriminering, og drøfte ytringsfrihetens grenser
- utforske en utfordring eller konflikt på lokalt, nasjonalt eller globalt nivå og drøfte hvordan utfordringen eller konflikten påvirker forskjellige grupper
- drøfte sammenhengen mellom økonomisk vekst, levestandard og livskvalitet i et globalt og bærekraftig perspektiv

Underveisvurdering

Underveisvurderingen skal bidra til å fremme læring og til å utvikle kompetanse i faget. Elevene viser og utvikler kompetanse i samfunnskunnskap når de reflekterer over forhold i samfunnet og kritisk vurderer og diskuterer ulike sammenhenger og perspektiv. Elevene viser og utvikler kompetanse gjennom å bruke samfunnsfaglige metoder og digitale ressurser til å undersøke og vurdere problemstillinger i samfunnet. Videre viser og utvikler elevene kompetanse når de reflekterer over seg selv som en del av samfunnet de lever i, hva som har formet dem som mennesker, og hvordan de kan påvirke deres eget og andres liv i dag og i framtiden.

Læreren skal legge til rette for elevmedvirkning og stimulere til lærelyst gjennom muntlige, skriftlige og praktiske måter å tilegne seg og vise kompetanse i faget på, og gjennom å la elevene få være nysgjerrige og aktivt kunnskapssøkende. Læreren og elevene skal være i dialog om elevenes utvikling i samfunnskunnskap. Elevene skal få mulighet til å prøve seg fram. Med utgangspunkt i kompetansen elevene viser, skal de få mulighet til å sette ord på hva de opplever at de får til, og reflektere over egen faglig utvikling. Læreren skal gi veiledning om videre læring og tilpasse opplæringen slik at elevene kan bruke veiledningen for å utvikle kompetansen sin i samfunnskunnskap.

Standpunktvurdering

Standpunktkarakteren skal være uttrykk for den samlede kompetansen eleven har i samfunnskunnskap ved avslutningen av opplæringen i faget. Læreren skal planlegge og legge til rette for at elevene får vist kompetansen sin på varierte måter som inkluderer forståelse, refleksjon og kritisk tenkning, i ulike sammenhenger. Læreren skal sette karakter i samfunnskunnskap basert på kompetansen eleven har vist når eleven har brukt kunnskaper og ferdigheter i kombinasjon.

Vurderingsordning

Standpunktvurdering

Vg1 utdanningsprogram for studiespesialisering: Eleven skal ha én standpunktkarakter.

Vg2 utdanningsprogram for idrettsfag, musikk, dans og drama, kunst, design og arkitektur og for medier og kommunikasjon: Eleven skal ha én standpunktkarakter.

Vg2 yrkesfaglige utdanningsprogram: Eleven skal ha én standpunktkarakter.

Eksamen for elever

Vg1 utdanningsprogram for studiespesialisering: Eleven kan trekkes ut til muntlig eksamen med forberedelsesdel. Muntlig eksamen blir utarbeidet og sensurert lokalt.

Vg2 utdanningsprogram for idrettsfag, musikk, dans og drama, kunst, design og arkitektur og for medier og kommunikasjon: Eleven kan trekkes ut til muntlig eksamen med forberedelsesdel. Muntlig eksamen blir utarbeidet og sensurert lokalt.

Vg2 yrkesfaglig utdanningsprogram: Eleven kan trekkes ut til muntlig eksamen med forberedelsesdel. Muntlig eksamen blir utarbeidet og sensurert lokalt.

Eksamen for privatister

Vg1 utdanningsprogram for studiespesialisering: Privatisten skal opp til muntlig eksamen. Muntlig eksamen blir utarbeidet og sensurert lokalt. Fylkeskommunen avgjør om privatister skal få forberedelsedel ved lokalt gitt eksamen.

Vg2 studieforberedende utdanningsprogram – programområdene for idrettsfag, musikk, dans og drama, kunst, design og arkitektur og for medier og kommunikasjon: Privatisten skal opp til muntlig eksamen. Muntlig eksamen blir utarbeidet og sensurert lokalt. Fylkeskommunen avgjør om privatister skal få forberedelsedel ved lokalt gitt eksamen.

Vg2 yrkesfaglige utdanningsprogram: Privatisten skal opp til muntlig eksamen. Muntlig eksamen blir utarbeidet og sensurert lokalt. Fylkeskommunen avgjør om privatister skal få forberedelsesdel ved lokalt gitt eksamen.